

HONGERDOOD

Lang geleden, het was 1974, heb ik een mezelf opgelegd verbod overtreden. Omdat we door de *Sahara* naar *Mali* wilden reizen, hadden we een visum nodig voor wat toen de *Spaanse Sahara* heette, een woestijngebied dat nu onrechtmatig door *Marokko* is geannexeerd. Die stempel in je reispas kon je alleen in *Madrid* krijgen. Maar zolang *el generalissimo Franco* en zijn dictatuur overeind bleven, was *Spanje* voor vele reizigers taboe, net zoals je tijdens het apartheidsregime niet naar *Zuid-Afrika* op vakantie ging of geen Outspan-appelsienen at. Dat was een morele keuze. Toch zijn we met de trein naar Madrid gespoord, hebben ons visum afgehaald en stiekem in een park geslapen en zijn 's anderendaags naar *Algerije* vertrokken. Dus toch in Spanje geweest, ondanks de boycot.

Of wegblijven uit een toeristische bestemming veel zoden aan de dijk brengt, blijft ongewis, maar het geeft alleszins te kennen dat ook toerisme en reizen niet gespeend blijven van een ethische dimensie. Kan je zomaar overal naartoe? Recent is er de boycot van *Myanmar*, het vroegere *Birma* met z'n boeddhistische complexen en pagodes, maar geregeerd door een militaire junta: mede door het vreedzame verzet van nobelprijswinnares *Aung San Suu Kyi*, die oproept haar land niet te bezoeken, bestaat in de reissector een wrevelige tendens om het land te mijden. Ook NCOS, Broederlijk Delen en Oxfam Wereldwinkels steunen een boycot. Is dat zinvol, of laat je misschien de mensen over aan hun lot, zijn de generaals blij met het wegblijven van ongewenste pottenkijkers? En wat met al die andere landen die de toets van de eerbiediging van de mensenrechten niet bevredigend doorstaan? Wat met *China* dat zich in *Tibet* schuldig maakt aan een langzame culturele genocide, wat met oorlogvoerende landen in Afrika, wat met moslimlanden waar vrouwen gediscrimineerd

A large mural on the side of a building in Belfast, Ireland, depicting Bobby Sands. The mural features a portrait of Sands, a blue chain border, and text including "OUR REVENGE WILL BE THE LAUGHTER OF OUR CHILDREN" and "Bobby Sands MP POET, GAEILGÉIDIR, REVOLUTIONARY, IRA VOLUNTEER". It also includes a quote from the IRA: "HE WORE REPUBLICAN UNIFORM BUT HE WASN'T A REPUBLICAN".

De *Sultanahmet* of *Blauwe Moskee* in *Istanbul*: ook ik wil ze zien. Ik dool door de *Grote Bazaar* en bezoek het mausoleum van *Eyüp Ensari*, klets met Turken in een theehuis en geef me over aan de dingen van het gewone leven. Maar wat is dat, het gewone leven in een land waar leger en politie repressief optreden, waar vrouwen in de gevangenis gefolterd en verkracht worden, een land dat in oorlog is met de Koerdische minderheid, een land dat door corruptie en fraude z'n economie inflatoir naar de verdoemenis ziet gaan maar dat niettemin met alle middelen bij de Europese Gemeenschap wil horen? In lokale kranten staat het nauwelijks, maar van het thuisfront is het bekend: om de zoveel dagen, het scenario is verwant aan de dramatische hongerstaking van *Bobby Sands* en andere IRA-leden in de *Maze*-gevangenis van *Belfast*, sterft ergens in een Turkse gevangenis een gevangene de hongerdood. Op gezette tijden, misschien loop ik door het *Topkapi*-paleis of laat me met een massage verwennen in een

hammam, geeft de *IHD*, een Turks mensenrechtenorganisatie, in een perscommuniqué weer maar eens het overlijden van gedetineerden in *Edirne* en *Izmir* te kennen. Hongeren tot ter dood, omdat de gevangenen niet langer samen, maar geïsoleerd worden opgesloten. Izmir: daar landen iedere dag honderden zonnekloppers, op weg naar de onbekommerdheid van de Turkse riviera. De negentiende dode, de wereld zwijgt en de toerist gaat verder met zijn bezoek aan de stad aan de *Bosporus*. Eerlijk gezegd weet ik niet wat doen of zeggen. Ik loop over straat, over de markt, bezoek een paar moskeeën, praat met Turken die allervriendelijkst zijn, maar voortdurend doemt het beeld op van weer een hongerdode. Misplaatste pathetiek, terechte zorg? Ik weet het niet, iedereen wordt geconfronteerd met onverschilligheid. Is die anders dan het aanschouwen van bedelende en gebrekkige kinderen in *Indië*, is ze anders als naast een piste in *Tanzania* dode runderen de miserie van de *Maasai* laten voorbijflitsen? Is thuisblijven een alternatief, een oplossing voor wie in de miserie zit? Een stukje schrijven, is toch niet meer dan even het geweten sussen? We kunnen kritisch en onafhankelijk reizen, maar dan passeer ik op het Eminönü-plein weer twee gewapende *polis* en overvalt me het onbehaaglijke gevoel dat er geen oplossing is, dat we ons moeten verzoenen met de gedachte dat toerisme zonder ellende en bloed niet bestaat. Onschuldig reizen is een illusie.

Niet gepubliceerd.